



شورای سیاست گذاری حوزه های علمیه خوارزم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خوارزم
واحد آموزشی-تربیتی صدیقه کبری (سلام الله علیها) شهرستان بهار

موضوع تحقیق:

«بررسی نقش و مهارت والدین در خصوص فضای مجازی
در جلوگیری از آسیبهای فضای مجازی»

استاد راهنما:

سرکار خانم محبوبه غفاری

محققین:

فاطمه ملکی

فاطمه خدادادی

پاییز ۱۳۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

۴	چکیده
۵	مقدمه
۶	تاریخچه شبکه های اجتماعی
۹	جنبه های بحران زای فضای مجازی در ایران
۹	استفاده فرزندان از فضای مجازی؛ منع یا هدفمند؟
۱۰	ارزیابی تأثیرات اجتماعی فضای مجازی
۱۳	نقش خانواده ها و نهادهای متولی در کاهش آسیب
۱۴	پیامد های استفاده ی آسیب زا از اینترنت
۱۶	برخی از نظریه های روان شناختی
۱۷	مزایای شبکه های اجتماعی
۱۹	بحث و نتیجه گیری
۲۲	منابع

چکیده

شبکه های اجتماعی مجازی نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی هستند که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارند، توانسته اند به خوبی در زندگی مردم جا باز کنند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه های اجتماعی متفاوت در شبکه های اجتماعی مجازی کنار هم آمده اند و از فاصله های بسیار دور در دنیای واقعی، از طریق شبکه های اجتماعی با هم ارتباط برقرار می کنند.

شبکه های اجتماعی نقش پررنگی در دنیای امروز دارند و نمی توان آن ها را نادیده گرفت. این سایت ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین الملل تاثیرگذارند و به همین دلیل در حال گسترش هستند و در آینده نقش به مراتب بیشتر و مهم تری را در زندگی بازی خواهند کرد.

در سال های اخیر کاربرد رسانه های دیجیتال مبتنی بر رایانه، تلفن همراه و اینترنت بسیار رایج شده است. کودکان، از سنین خردسالی و کودکی شروع به استفاده از رسانه می کنند و لازم است شیوه استفاده صحیح از آن را بیاموزید. بدین ترتیب ضمن برخورداری از فواید این محیط جذاب، از آسیب های احتمالی آن در امان می مانید.^۱

در این مقاله به بررسی نقش و مهارت والدین در خصوص فضای مجازی در جلوگیری از آسیب های فضای مجازی، می پردازم

۱- کتاب چگونه سلامتی خود را در محیط رسانه های دیجیتال حفظ کنیم. (دستورالعملی برای کودکان)-مرکز توسعه فن آوری اطلاعات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انتشار ۱۳۹۰ ص ۶

مقدمه:

خانواده در تمام فرهنگ ها کانون شکل گیری هویت فرداست . هیچ فردی جدا از خانواده اش قابل تعریف نیست و خانواده رکن اصلی سازنده ی فرد و شخصیت اوست ^۲. کانون مقدس خانواده بهترین مکان برای تربیت جسم و روان است .^۳ خانواده یک سیستم تلقی می شود که حداقل از یک زن و مرد تشکیل می شود . این دو، نقش خود را به عنوان زن و شوهر در قبال یکدیگر ایفا می کنند. در صورتی که در خانواده فرزندان هم وجود داشته باشند، این سیستم بزرگتر و پیچیده تر شده و نقش های دیگری همچون والدینی نقش نیز به نقش های گذشته اضافه می شود. خانواده چیزی بیشتر از مجموعه ی افرادی است که در یک فضای فیزیکی و روان شناختی با هم مشارکت دارند. امروزه، خانواده در اشکال گوناگون دیده می شود که هر کدام یک سیستم اجتماعی- فرهنگی تلقی می شوند. در داخل چنین سیستمی، افراد به وسیله ی حلقه های عاطفی قدرتمند، بادوام و متقابل به یکدیگر گره خورده اند . ورود به این سیستم سازمان دهی شده از طریق ازدواج یا تولد صورت می گیرد.

خانواده پایه ی بنیادین اجتماع، سلول سازنده ی زندگی انسان، خشت بنای جامعه، کانون اصلی حفظ سنت ها، هنجارها و ارزش های اجتماعی است و شالوده ی استوار پیوندهای اجتماعی و روابط خویشاوندی و کانونی برای بروز و ظهور عواطف انسانی و پرورش اجتماعی است. خانواده واحدی است که بر اساس ازدواج پدید می آید و از آغاز پیدایی خود، همچون حریمی امن، زندگی انسان را در بر گرفته و موج تازه ای در درون شبکه ی خویشاوندی ایجاد می کند که شمار زیادتری از خویشاوندان را نیز به هم پیوند می دهد. انسان در خانواده، فرایند جامعه پذیری را می آموزد که مجموعه ای از بایدها و نبایدها است و بالاخره نقش هایی را در روابطش با دیگران یاد می گیرد. آنچه در خانواده از اهمیت برخوردار است، توجه به ارزش ها به ویژه ارزش های خانوادگی و اجتماعی است. ارزش های اجتماعی از اساسی ترین عناصر نظام اجتماعی هستند که از طریق آنها می توان جامعه را کنترل کرد و به سوی زوال یا تعالی سوق داد . بنابراین، خانواده ها باید عواملی را که موجب پیدایش، شکل گیری و تقویت ارزش ها و ارتباطات خانواده و جامعه می شوند، بشناسند .^۴

^۲ - ثنائی، باقر. (۱۳۷۹) آسیب شناسی خانواد. نشریه پژوهش تربیتی، سال اول، شماره ۳
^۳ فراست -زهر (۱۳۸۱).

بررسی و مقایسه ی منبع کنترل و رضایت زناشویی در بین زنان شاغل (معلم) خانه دار شهر تهران . پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت

^۴ -مجید. کفاشی (۱۳۸۹) . آثار نظم و تضاد خانواده بر خشونت علیه . فصلنامه ی پژوهش اجتماعی، سال سوم، شماره ۶

مزیت اصلی شبکه‌های اجتماعی، یکپارچه‌سازی امکانات پایگاه‌های مختلف است. امکاناتی از قبیل ایجاد صفحات و پروفایل‌های شخصی، ساخت وبلاگ‌ها، جستجوی اینترنتی، اطلاع از اخبار و رویدادها و شرکت در فضاهای گفتگو (چت‌روم‌ها و فروم‌ها) و فضا برای آپلود فایل‌ها که تا پیش از این کاربران برای استفاده از هر کدام از آنها باید عضو سایتی می‌شدند، اکنون از طریق تنها یک عضویت ساده، امکان‌پذیر است. وب‌سایت‌های شبکه اجتماعی، محل ارائه خدمات جدید در قالب‌های مختلف هستند. این وب‌سایت‌ها به راحتی با پایگاه‌های اینترنتی بزرگ دنیا مانند: گوگل، یاهو و حتی پایگاه‌های تخصصی، لینک داخلی برقرار می‌کنند و از امکانات آنها در وب‌سایت خود استفاده می‌کند

۹- توسعه مشارکت‌های مفید اجتماعی

ایجاد انسجام اجتماعی در بین مردم و تسریع در سازماندهی فعالیت‌های مفید سیاسی و اجتماعی، از آثار مثبت شبکه‌های اجتماعی است.

۱۰- افزایش سرعت در فرایند آموزش و ایجاد ارتباط شبانه روزی بین استاد و شاگرد

بی شک، شبکه‌های اجتماعی اینترنتی نقش بسیار موثری در توسعه آموزش‌های تخصصی و عمومی دارند. گرچه به علت عدم امکان نظارت علمی، بسیاری از محتواهای اینترنتی هنوز به مرتبه قابل قبولی از اعتبار علمی نرسیده‌اند، اما در عین حال شبکه‌های اجتماعی یکی از عرصه‌های اینترنتی هستند که کاربران بی شمار آنها به صورت خودجوش اقدام به آموزش و انتقال دانسته‌های تخصصی و عمومی خویش به دیگران می‌کنند. علاوه بر این، شبکه‌های اجتماعی علمی و آموزشی نیز به صورت تخصصی و با هدف آموزش از راه دور یا همان آموزش مجازی، مشغول فعالیت هستند.

با استفاده از شبکه‌های اجتماعی آموزشی مجازی، دانش‌آموزان و دانشجویان می‌توانند دامنه فرآیند یادگیری خود را در هر لحظه که نیازمند سؤال و برقراری رابطه با استاد یا سایر دانشجویان هم‌رشته‌ای باشند، به خارج از محدوده‌های کلاس گسترش دهند.

مردم در گذشته استفاده از فضای تعاملی مانند چت را تجربه کرده اند؛ اما در این فضا، کاربران کمتر شخصیت و هویت خود را به درستی اعلام می کنند و از نام ها و شخصیت های مستعار استفاده می کنند؛ زیرا به این فضا اعتماد لازم را برای بازگو کردن حقیقت ندارند. با شکل گیری وب سایت های شبکه اجتماعی مانند: مای اسپیس، اورکات، فیس بوک، توییتر و □ مردم صداقت را جهت پیدا کردن دوستان قدیمی، لذت استفاده از علم و... به همراه اعتماد واقعی به دست آوردند. به گفته بیشتر کارشناسان تا قبل از به وجود آمدن شبکه های اجتماعی، موضوع اعتماد و صمیمیت فضای سایبر در سراسر دنیا لمس نشده بود؛ ولی زمانی که شبکه هایی مانند اورکات و فیس بوک پا به عرصه اینترنت گذاشتند، مردم با اعتماد به این پایگاه ها باعث گسترش صمیمیت در بین یکدیگر شدند.

بحث و نتیجه گیری

ارتباط از طریق فضای مجازی در سال های اخیر جایگاه قابل توجهی در بین نسل جوان جامعه ما پیدا کرده است. شبکه های اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی افراد (فردی و اجتماعی) تأثیرگذارند. در شکل دهی به هویت نقش دارند و حتی روی ابعاد اقتصادی و اجتماعی و سیاسی جوامع هم تأثیرگذارند. امروزه با توجه به نقشی که تاکنون در ابعاد مختلف زندگی داشته اند، نمی توان آن ها را نادیده گرفت. در حال حاضر اینترنت ابزاری مناسب برای توسعه ی افکار و اندیشه های بشری محسوب می شود به شرط آن که در راه صحیح استفاده شود. افراد باید برای ورود به دنیای مجازی اطلاعات کافی در اختیار داشته باشند تا دچار مشکلات مالی و اجتماعی نشوند. ارتباطات سالم در فضای مجازی و لزوم هوشیاری جوانان و خانواده ها نسبت به تهدیدات فضای سایبری در درجه ی نخست اولویت قرار دارد. پیشگیری از آسیب های اجتماعی و توجه والدین به رفتار فرزندان بسیار مهم می باشد و برای جلوگیری از هم پاشیدگی خانواده ها، والدین باید تا حدودی به فناوری های روز دنیا مسلط باشند و آگاه باشند که تغییر در رفتار فرزندان به معنای ایجاد تغییر در طرز فکر آنهاست و هنگامی که بنیان فکری و شخصیت آنها به صورت ناصحیح شکل گیرد، راه نفوذ شیادان به حریم خصوصی افراد و محیط امن خانواده باز می شود. لذا، چنانچه خانواده ها نسبت به شیوه های جدید ارتباط فرزندان خود آگاهی و شناخت کافی و لازم را داشته باشند، از انجام بسیاری از جرایم و ارتباطات پنهانی آنان جلوگیری به عمل می آید.

به منظور پیشگیری و کاهش آسیب های اجتماعی در فضای مجازی راهکارهایی مطرح شده اند که در صورت اجرای به موقع و مناسب می توانند ثمر بخش واقع شوند.

- با توجه به اینکه بیشتر استفاده کنندگان از فضای مجازی نوجوانان و جوانان هستند، فرهنگ سازی برای کاهش پیامدهای آن ضروری است. لذا اطلاع رسانی، آموزش نحوه استفاده صحیح از این فناوری می تواند مؤثر واقع گردد.

- استفاده از ظرفیت هایی همچون رسانه های دیداری و شنیداری، روزنامه ها، مجلات، نشریات برای نهادینه شدن فرهنگ سایبری.

- برگزاری جلسات آموزشی از سوی مصادر امور فرهنگی در شهرستان ها به منظور آشنا نمودن و اطلاع رسانی به والدین در مورد فناوری های جدید به ویژه اینترنت و شبکه های اجتماعی مجازی.

- برگزاری کلاس های آموزشی در مدارس جهت آگاهی دادن به نوجوانان و جوانان در مورد مزایا و معایب فناوری های جدید و نحوه ی استفاده ی صحیح از آنها.

- تشویق به شرکت در فعالیت های اجتماعی و تقویت این گونه رفتارها توسط والدین.

- وضع قوانین سختگیرانه تر جهت برخورد با مجرمان جرایم اینترنتی و اجرایی نمودن این قوانین.

- آگاهی و هوشیاری بیشتر پلیس سایبری در مورد انواع جدید جرایم رایانه ای و اقدام در جهت نا کارآمد کردن دسیسه های دشمنان در این زمینه.

- پخش آگهی های آموزنده از سوی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در رادیو و تلویزیون در جهت افزایش آگاهی خانواده ها در خصوص خطرات ناشی از اینترنت.

- گذراندن اوقات بیشتری با فرزندان در فضای بیرون از خانه به طوری که فرزندان از نظر عاطفی، احساس خلأ نکنند و جهت جبران این کمبود به فضای مجازی پناه نبرند.

- پخش برنامه های کوتاه آموزشی درباره مزایا و معایب اینترنت از زبان ورزشکاران و هنرمندان محبوبی که عموماً جوانان آنها را الگوی خود قرار می دهند.

- طراحی بازی های رایانه ای به گونه ای که در آنها انواع خطرات موجود در فضای مجازی و راهکارهایی جهت آشنایی و مقابله با آنها تعبیه شده است.

- طراحی و تدوین بخشی در کتاب های درسی در ارتباط با آشنایی دانش آموزان با فناوری های جدید، اینترنت و خطرات بالقوه آنها.

- ساخت و پخش فیلم ها و سریال هایی با موضوع اینترنت و مزایا و معایب آن.

- استفاده از آموزه های دینی از جمله امر به معروف و نهی از منکر به عنوان نوعی کنترل اجتماعی توسط هر شخص.

- هنجارسازی های مثبت و ترویج فرهنگ استفاده از اینترنت و فضای مجازی.

منابع:

- ۱- افتاده . جواد (۱۳۹۰) آشنایی با تاریخچه شبکه اجتماعی اینترنت. همشهری
- ۲- اکبری . الهام . (۱۳۸۹) « تاریخچه شبکه اجتماعی » و بلاک «یادگاری الکترونیکی» تاریخ دسترسی ۱۳۹۰/۱۲/۱۹
- ۳- اکبری . ابوالقاسم ؛ اکبری . مینا. ۱۳۹۰. آسیب شناسی اجتماعی . تهران . انتشارات رشد و توسعه
- ۴- اسنایدرمن، نانسی، کلید شناخت و رفتار با دخترها، ترجمه: اکرم کرمی، تهران، نشر صابرین، ۱۳۸۷
- ۵- امیدوار، احمد و صارمی، علی اکبر، اعتیاد به اینترنت، مشهد، انتشارات تمرین، ۱۳۸۱
- ۶- ابراهیم پور کومله، سمیرا ، دکترکامیان خزایی مقاله آسیب های ایرانی نو پدید؛ شبکه های اجتماعی مجازی .
- ۷- بیابانگرد، اسماعیل، فرزندان من و رسانه، تهران، نشر مرکز امور زنان و خانواده ی نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۸۷
- ۸- بشارتی . ی - ۱۳۹۰. شبکه های اجتماعی
- ۹- ثنائی، باقر.(۱۳۷۹) آسیب شناسی خانواد.نشریه پژوهش تربیتی ،سال اول، شماره ۳
- ۱۰- جهانگیر، عیسی، «آسیب-های روان-شناختی اینترنت»، نشریه ی ره-آورد نور، ش ۷، تابستان ۱۳۸۳
- ۱۱- حسینی. شهناز .پژوهش .آسیب شناسی فضای مجازی کودکان؛ چرا و چگونه؟.تهران . ایرنا
- ۱۲- حدادیان، فاطمه، بررسی رابطه ی برخی متغیرهای روان شناختی با کاربرد مشکل زا از اینترنت در دانشجویان، پایان نامه ی کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی تهران، ۱۳۸۸
- ۱۳- رحیمی . محمد.آسیب شناسی فضای مجازی و خانواده؛ تهدیدها و چالش ها. ۱۳۹۰
- ۱۴- زنجانی زاده .هما. ۱۳۸۴. بررسی تاثیر اینترنت بر ارزش های خانواده در بین دانش آموزان . مجله انجمن جامعه شناسی ایران دوره ششم . شماره ۲
- ۱۵- شبیری، سیده فاطمه، رایانه در خانه، تهران، انتشارات ریاست جمهوری، مرکز امور زنان و خانواده، ۱۳۸۷
- ۱۶- صبور ی . خسروشاهی، حبیب. ۱۳۸۶. بررسی آسیب های اجتماعی اینترنت؛ دبرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- ۱۷- عزیزی، مهدی، «اعتیاد به اینترنت بیماری قرن بیست و یکم»، نشریه ی خبر، ۳۰ آذر، ۱۳۸۱
- ۱۸- فراست -ز هرا
- بررسی و مقایسه ی منبع کنترل و رضایت زناشویی در بین زنان شاغل(معلم)خانه دار شهر تهران .پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت
- ۱۹- قنبری .برومند(۱۳۹۰)-اورکات چیست؟.وبلاک شخصی مهندس برومند قنبری .
- ۲۰- کتاب چگونه سلامتی خود را در محیط رسانه های دیجیتال حفظ کنیم. (دستورالعملی برای کودکان)-مرکز توسعه فن آوری اطلاعات وزارت فرهنگ و ارشاداسلامی انتشار ۱۳۹۰
- ۲۱- مجید.کفاشی (۱۳۸۹) . آثار نظم و تضاد خانواده بر خشونت علیه . فصلنامه ی پژوهش اجتماعی، سال سوم، شماره ۶
- ۲۲- مرجع رسمی مستندات (منابع،مقالات، نکات) جوملا فارسی و جومفا
- ۲۳- ویکی پدیا